

Research Article

Corresponding Author:

Doğanay TOLUNAY

Submission Date

21 / 04 / 2020

Admission Date

21 / 05 / 2020

Author(s)

Doğanay TOLUNAY

ORCID No:

0000-0002-5861-5361

Trakya'daki Bazı Projelerin Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Raporlarının Değerlendirilmesi

Doğanay TOLUNAY

How to Cite

TOLUNAY, D., (2020). Trakya'daki Bazı Projelerin Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Raporlarının Değerlendirilmesi, Journal of Environmental and Natural Studies, Volume, 2, Issue 1, Pages, 46-62

Evaluation of Environmental Impact Assessment (ÇED) Reports of Some Projects in Thrace

ABSTRACT:

In recent years, activities such as quarrying and mining applications, road construction, cement production, thermal power plants, hydroelectric power plants (HEPP) and wind power plants (WPP) have been significantly damaged to the nature of Turkey. Assessment of the effects of such projects on nature and the environment and revealing the measures to be taken are done within the scope of regulation on Environmental Impact Assessment (EIA) Reports. With the changes made in this regulation almost every year, some projects are excluded from the scope of EIA, or project information files, EIA application files and EIA reports are not done correctly. With this study, various project information files, EIA application files and EIA reports of the projects that are intended to be applied in Thrace (European part of Turkey) Region or that have been in operation were examined and the deficiencies in these have been revealed.

As a result of the analyses, to avoid EIA, various methods have been observed such as demonstrating the project area and capacity below the limitations in the Annex-2 list of the EIA Regulation; providing incomplete or incorrect information; giving responds as "Necessary measures will be taken" without explaining the measures to be taken for negative applications, and ignoring or interpreting the evaluations differently, if measurement, analysis or scientific evaluations have been made in the project areas. Another strategy used in this regard is to attempt to change the legislation that impedes the implementation of the projects. These initiatives are mostly in favor of the investor, unfortunately against nature.

Keywords: Mining, Quarrying, Kırklareli

ÖZ:

Ülkemizde son yıllarda taş ve maden ocakçılığı, yol, çimento fabrikası, termik santral, hidroelektrik santral (HES), rüzgar enerjisi santrali (RES) gibi faaliyetler ile doğaya önemli ölçüde zarar verilmektedir. Bu gibi projelerin doğaya ve çevreye olan etkilerinin değerlendirilmesi ve alınacak önlemlerin ortaya konması ise Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönetmeliği kapsamında yapılmaktadır. Bu yönetmelikte neredeyse her yıl yapılan değişikliklerle bazı projeler ÇED kapsamı dışında bırakılmakta ya da proje tanıtım dosyaları, ÇED başvuru dosyaları ve ÇED raporları doğru bir şekilde yapılmamaktadır.

Bu çalışma ile Trakya'da açılmak istenen ya da faaliyete geçmiş olan projelerin tanıtım dosyaları, ÇED başvuru dosyaları ve ÇED raporlarından bazıları incelenerek bunlardaki eksiklikler ortaya konmuştur. Söz konusu dosyaların incelenmesi ile ÇED'den kaçmak için, proje alanı ve kapasitesinin ÇED Yönetmeliğinin Ek-2 listesindeki sınır değerlerin altında göstermek; dosyalarda eksik ya da hatalı bilgi vermek; olumsuz uygulamalar için alınacak önlemler açıklanmadan "gerekli önlemler alınacaktır" şeklinde yanıtlar vermek; proje sahasında ölçüm, analiz ya da bilimsel değerlendirmeler yapılmışsa bunları görmezden gelmek ya da farklı yorumlamak gibi yöntemlere başvurulduğu görülmüştür. Bu konuda başvuru alan diğer bir yöntem ise projelerin uygulanması önünde engel oluşturan mevzuatın değiştirilmesi yönünde girişimler de bulunmaktadır. Bu girişimler de çoğunlukla yatırımcının lehine ve ne yazık ki doğanın aleyhine olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Madencilik, Taş Ocakları, Kırklareli

GİRİŞ:

Trakya yaklaşık 2,37 milyon ha alanı ile Türkiye yüzölçümünün % 3'ünü oluşturmaktadır. Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerinin tamamı ile Çanakkale ilinin Gelibolu Yarımadası bölümü ve İstanbul'un Avrupa yakası Trakya olarak tanımlanmaktadır. Ancak halk arasında Trakya dendiği zaman İstanbul haricindeki bölüm anlaşılmaktadır. Trakya'nın önemli bir bölümünü ise Ergene Nehri ve kollarının su toplama havzası oluşturur. Ergene Ovası olarak bilinen bu alan yaklaşık 1,07 milyon ha'dır. Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerinin toplam arazi varlığı 1,4 milyon ha kadar olup, bunun % 65'i ise tarım alanı olarak kullanılmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine bu üç ilimizde Türkiye buğday üretiminin % 10'u, çeltik üretiminin % 47'si ve ayçiçeği üretiminin % 65'i gerçekleştirilmektedir (TÜİK, 2015).

Verimli ve büyük bir kısmı sulanabilir nitelikte olan tarım alanları nedeniyle ülkemiz geleceği açısından son derece önemli olan Trakya toprakları son 30 yılda büyük risk altındadır. Oysa bu illerde 1970'li yıllara kadar Alpullu Şeker Fabrikası, Tekirdağ Tekel Fabrikası ve Pınarhisar Çimento Fabrikası dışında kayda değer sayıda tesis bulunmamaktaydı. Trakya'nın sanayileşme süreci 1970'li yıllarda Edirne ve Tekirdağ'ın kalkınmada öncelikli iller arasında alınması ile değişmiştir. 1973 yılında Çerkezköy Organize Sanayi Bölgesi kurulmuştur. Edirne ise sınıra çok yakın olması nedeniyle sanayileşme sürecinden etkilenmemiştir. Yine 1970'li yıllarda Kazlıçeşme'de yer alan deri fabrikalarının kent dışına çıkarılmaları gündeme gelmiş ve bu tesislerin yeni adresi Çorlu olmuştur. Ergene nehrinin kirlenme süreci de bu tesislerin Trakya'ya girişi ile başlamıştır. 1980'li yıllarda ise Çorlu ve Lüleburgaz'da çoğunlukla belediye mücavir alanlarının dışında kaçak olarak yapılan fabrikaların sayısında önemli artışlar olmuştur. Çoğu tekstil fabrikası olan tesisler Ergene nehrinin kirlenme sürecini hızlandırmıştır. Edirne ve Kırklareli bu çarpık sanayileşme sürecinden fazla etkilenmemiştir. Fabrikaların kurulması ile birlikte hem Edirne ve Kırklareli'nden hem de Anadolu'dan Tekirdağ'a göçler başlamıştır. Böylece 1980 yılında 361 bin civarında olan Tekirdağ nüfusu 2014 yılında 906 bine ulaşmıştır.

Türkiye'de son 10 yıllık dönemde maden ve taş ocakçılığı sektöründe faaliyetler oldukça artmıştır. Trakya'da bu maden ve taş ocaklarından payını almış, neredeyse her köyde bir taş ocağı ya da maden işletmesi için arama veya işletme ruhsatı alınmıştır. Taş ocakçılığı ve madencilik çalışmaları çoğunlukla açık ocaklar şeklinde ve doğa koruma önlemleri alınmadan yapılmaktadır. Taş ve maden ocakları yörede yaşayanlar tarafından istenmese ve zaman zaman protesto edilse de yenileri açılmaya devam etmektedir. Ormanlar başta olmak üzere doğaya son derece olumsuz etkisi olan taş ve maden ocakları için çevresel etki değerlendirilmesi (ÇED) gerekli değildir kararı verilmesi ya da ÇED gereklidir kararı verilen ocaklar içinse hiç bir şekilde olumsuz karar çıkmaması kamuoyunda büyük tepkiye neden olmaktadır. Özellikle İstanbul'da yapılan ya da projelendirilen Üçüncü Köprü, Üçüncü Havaalanı ve kentsel dönüşüm çalışmalarının taş, micir ve çimentoya olan ihtiyacını arttırdığı da ortadadır. Kanal İstanbul'un inşası halinde de bu proje için de milyonlarca ton taş, beton ve çimento kullanılacaktır. Bugüne kadar bu hammaddeler İstanbul'a sadece bir kaç

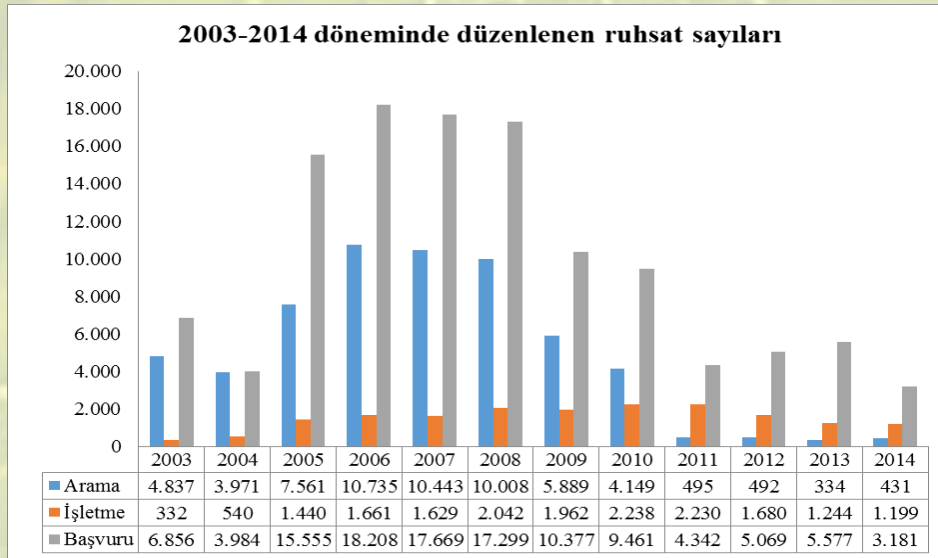
yüz kilometre uzaklıktaki başta Kırklareli olmak üzere Edirne ve Tekirdağ'da açılan taş ve maden ocaklarından sağlanmıştır.

Bu çalışmada açık maden ve taş ocağı işletmelerinin çevresel etkileri ile Kırklareli özelinde bazı taş ve maden ocaklarının proje tanıtım dosyaları (PTD) ile ÇED raporları değerlendirilmiştir.

1. TÜRKİYE VE TRAKYA'DA SON DÖNEMLERDEKİ MADENCİLİK FAALİYETLERİ

Türkiye'de son 2005 yılı sonrasında maden ve taş ocağı işletmelerinin sayılarında önemli artışlar olmuştur. Nitekim 2003-2014 arası dönemde maden arama ve işletme için yapılan başvuru sayısı 117.578'e ulaşmıştır. Bu 12 yıllık dönemde 18.197 işletme ve 59.345 arama ruhsatı verilmiştir (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2015) (Şekil 1). Bu durum inşaat sektörünün lokomotif sektör haline gelmesi ve başta Çin olmak üzere yurtdışına maden ve taş ihraç edilmesinden kaynaklanmaktadır. Nitekim 2003 yılında 0,84 milyar ABD doları olan maden ve taş ihracat geliri 2014'de 4,64 milyar ABD Dolarına çıkmıştır (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2015). Madencilik ise imalat ile tarım ve ormancılık sektörlerinden sonra en fazla ihracat yapılan üçüncü sektör olmuştur. Yine son yıllarda Avrupa Birliği'nin (AB) çimento fabrikalarını birlik dışına çıkarma kararları ile Türkiye'deki inşaat faaliyetlerindeki artış çimento üretimi için gerekli kalker ve tras ocaklarına talebi arttırmıştır. 2002 yılında 32,8 milyon ton çimento ve 29,5 milyon ton şeklinde olan üretim 2013 yılında yaklaşık iki karına çıkarak sırasıyla 71,3 milyon ve 60,2 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Ekonomi Bakanlığı, 2014).

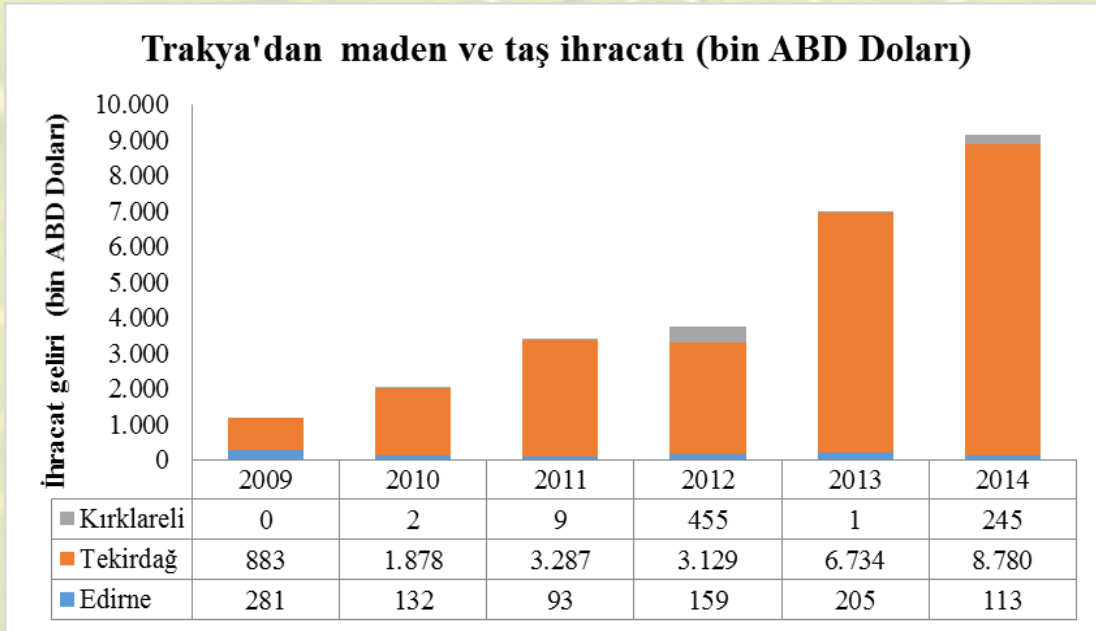
Trakya'daki maden ve taş ocaklarının sayısı ile ilgili kesin bir bilgi mevcut değildir. 2013 yılı haziran ayında bir yazılı soru önergesine zamanın Çevre ve Şehircilik Bakanı Erdoğan Bayraktar tarafından verilen cevapta Kırklareli'nde 79, Tekirdağ'da 57 ve Edirne'de 32 adet IIA kapsamında ruhsat verilmiş taş ocağı bulunduğu açıklanmıştır. IIA grubu madenler kalsit, dolomit, kalker, granit, andezit, bazalt gibi kayalardan agrega, mıcır, geometrik şekil verilmeden yol, baraj, gölet ve liman gibi alanlarda kullanılan taşlar, dolgu, istinat ve diğer yapı duvarı gibi yerlerde kullanılan yapı taşları (dekoratif amaçlı kullanılan taşlar hariç), hazır beton ve asfalt üretiminde kullanılan kayalar içerir. Bir yıl sonra ise Çevre ve Şehircilik Bakanı İdris Güllüce tarafından Haziran 2014 tarihine kadar sadece Kırklareli'nde 194 madencilik faaliyeti için ÇED olumlu ya da ÇED gerekli değildir kararı verildiği belirtilmiştir. Tekirdağ 2014 yılı Çevre Durum Raporuna göre ise bentonit, tras, mermer, kömür, tuğla kiremit kili gibi alanlarda 77 işletme ve 136 arama ruhsatlı saha bulunduğu belirtilmektedir (Tekirdağ İÇDR, 2015). Nitekim Trakya'daki üç ilimizde sanayi siciline kayıtlı işletmelerin sektörel dağılımları incelendiğinde taş, toprak ve maden sektörü Edirne ve Kırklareli'nde en fazla işletme sayısına sahip ikinci sektör, Tekirdağ'da ise üçüncü sektördür (Tablo 1). TÜİK verilerine göre Trakya'dan yapılan ihracatta madencilik sektörü imalat ile tarım ve ormancılık sektörlerinden sonra üçüncü sırada gelmekte olup 2009 yılında 1,16 milyar ABD Doları civarında olan maden sektöründen yapılan ihracat değeri 2014 yılında 9,14 milyar ABD Dolarına yükselmiştir (TÜİK, 2015) (Şekil 2).

Şekil 1: Türkiye'de 2003-2014 yılları arasında madencilik alanında düzenlenen ruhsat sayıları (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2015)

Tablo 1: Trakya’da 2013 yılı itibarıyla sanayi siciline kayıtlı işletmelerin sektörel dağılımı (Trakya 2014a ve 2014b)

Sektör	Edirne	Kırklareli	Tekirdağ	Toplam
Gıda, İçki ve Tütün Sanayi	128	98	142	368
Taş, Toprak, Maden	74	54	135	263
Dokuma, Giyim ve Deri Sanayi	23	46	491	560
Metal Eşya, Makine, teçhizat, Otomotiv Yan San.	25	18	135	178
Plastik, Kimya, Boya ve Cam Sanayi	8	15	232	255
Orman Ürünleri ve Mobilya	7	14	24	45
Enerji	0	12	18	30
Kâğıt ve Ambalaj	2	2	38	42
Beyaz Eşya Elektrik Elektronik	0	0	18	18
Diğer	4	40	138	182
Toplam	271	299	1371	1941

Şekil 2: Trakya’da madencilik (taş ocakları da dahil) sektörü ihracat gelirleri (TÜİK, 2015)

2. AÇIK MADEN VE TAŞ OCAĞI İŞLETMELERİNİN ÇEVRESEL ETKİLERİ

Taş ve maden ocakları çoğunlukla hazine ve orman arazilerine açılmaktadır. Bu durum kamu yararı nedeniyle hazine ve orman arazilerinin düşük değerlerle şirketlere kiralanmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle orman arazilerinin açık maden işletmelerine izin verilmesi ile birlikte arazi kullanım değişiklikleri meydana gelmekte ormanların insanlara sunmuş olduğu mal ve hizmetler (rekreasyon, karbon biriktirme, oksijen üretme, odun hammadde üretimi, erozyon önleme vb.) azalmaktadır (Şekil 3). Orman Genel Müdürlüğü verilerine göre tüm Türkiye’de 2003-2014 yılları arasında maden işletme ve tesisi için 84 bin ha’lık bir alanda izin verilmiştir. Bu orman alanlarının neredeyse tamamı açık maden ocağı işletmeciliği nedeniyle tahrip olmuştur. Taş ve maden ocaklarının yakınında bulunan tarım arazileri ile bağ, bahçe, meyvelik ve zeytinlikler de işletme sırasında oluşan toz, erozyon, hafriyat atıklarının düzensiz yığılmasından olumsuz olarak etkilenebilmektedir.

Kantarıcı (2011) tarafından açık maden ve taş ocaklarının çevrelerine yaptığı olumsuz etkiler Tablo 2’de gösterildiği şekilde sınıflandırılmıştır (Tablo 2).

Trakya’da açılan taş ve maden ocaklarının önemli bir bölümü özellikle çimento fabrikalarına hammadde sağlayanlar Istranca Dağları’nın alt eteklerinde yer alan kireçtaşı jeolojik kuşağında açılmaktadır (Şekil 4). Halbuki bu kuşak kireçtaşındaki çatlak sistemi nedeniyle yeraltı sularının beslenmesi açısından son derece önemlidir. Taş ocaklarındaki

yarmalar ya da patlatmalar çatlak sistemini bozduğu için yeraltı su beslenmelerini bozar, suyun akış yönünü değiştirir ve buharlaşmayı arttırdığı için su kayıplarına neden olur (Şekil 5).

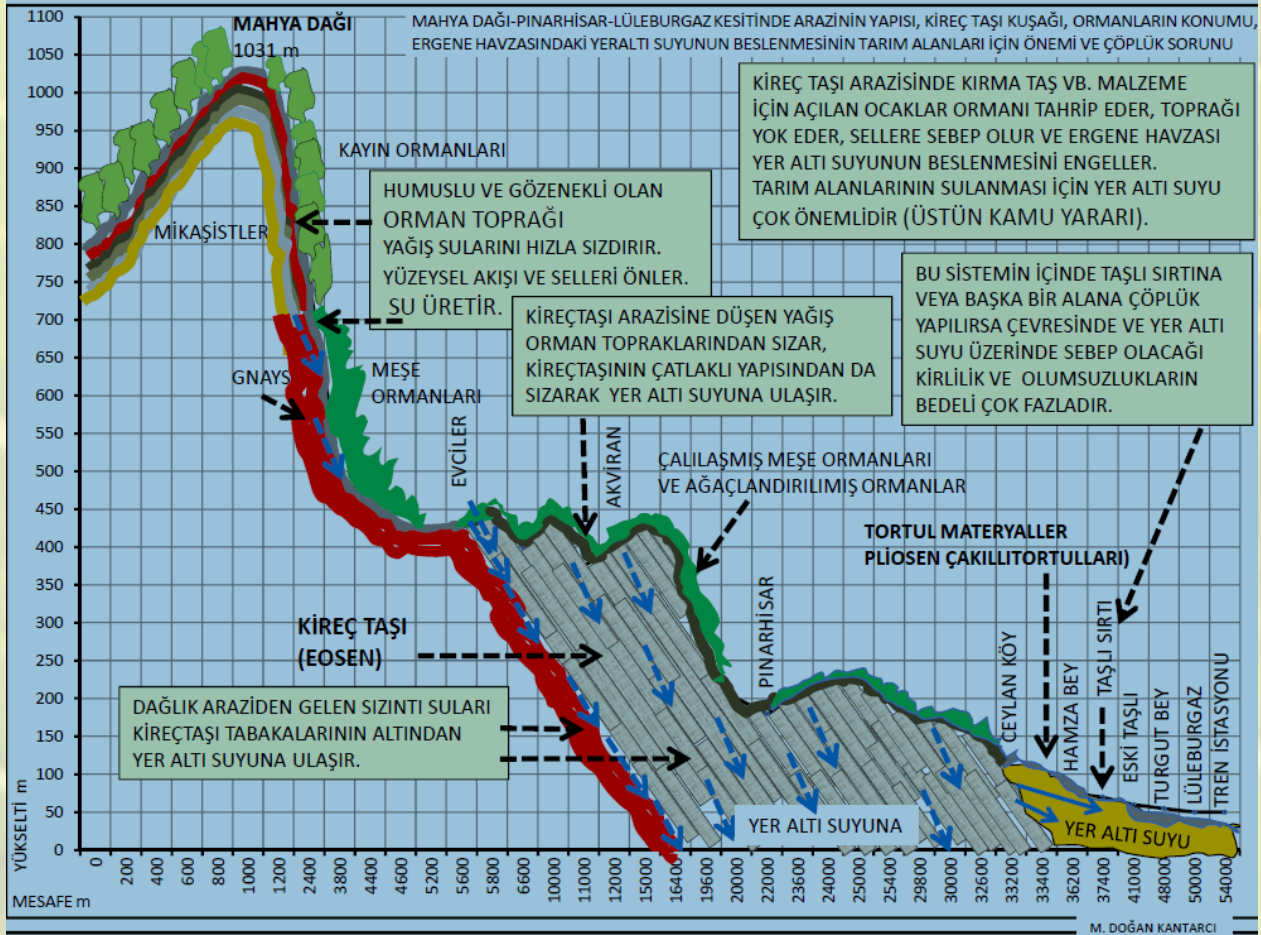
Şekil 3: Istrancalar'da bir taş ocağı

Tablo 2: Açık maden ve taş ocaklarının çevrelerine yaptığı olumsuz etkiler (Kantarıcı, 2011)

1. Taş ocağı yarmalarının etkileri
1.1. Suyun sızma/akış yollarının kesilmesi ve yarmadan su kaybı
1.2. Yarmadan buharlaşmanın toprak su kaybına ve ağaçlara etkisi
2. Patlatma ile oluşan sarsıntı etkileri
2.1. Suyun sızma/akış yollarının değişmesi
2.2. Deprem etkisi (yakın yerleşim alanları ve diğer tesislere etkiler)
3. Atık/artık materyalin düzensiz yığılması
3.1. Düzensiz yığılma ve yığılan materyalin göçmesi
3.2. Vadiyi kirletmek
3.3. Suyu kil ile kirletmek (deniz, göl veya dereye kil kirliliği ile balık ilişkisi)
4. Toz etkisi (bitki yaprakları ve döllenmeye olan olumsuz etkiler)
4.1. Kırma, eleme işlemi ve yığınlardan uçan toz
4.2. Kamyon nakliyatı ile oluşan toz
5. Çakıl ocaklarında yıkama ve killi su sorunu
6. Gürültü etkisi
7. Arta kalan çukurun düzenlenmesi gerekliliği ve zorluğu

Şekil 4: Trakya Jeoloji haritası (MTA'dan alınmıştır)

Şekil 5: Mahya Dağı-Pınarhisar-Lüleburgaz kesitinde anakaya-orman-yeraltı suyu beslenmesi arasındaki ilişkiler (Kantarci, 2011)

Açık taş ve maden ocaklarının çevresel etkilerinin değerlendirilmesi bu çalışmanın temel amacı değildir. Bu nedenle yukarıda sıralanan özet bilgilerin verilmesi yeterli görülmüştür. Ancak belirtilmesi gereken önemli bir konu Tablo

2’de sıralanan olumsuz çevresel etkilerin sadece taş ve maden ocakları için geçerli olmadığı, kazı ve dolgu çalışması yapılan her faaliyette benzer sorunların yaşanacağıdır. Nitekim Yenice-Demirköy (Kırklareli) arasındaki yolun yapımı sırasında da kazı dolgu faaliyetlerinden kaynaklanan birçok sorun yaşanmıştır (Şekil 6-10).

Şekil 6: Yenice-Demirköy yolunun yapımı sırasında kamyon trafiğinden oluşan toz

Şekil 7: Yenice-Demirköy yolunun yapımı sırasında yapraklar/ağaçlar üzerinde toz birikimi

Şekil 8: Yenice-Demirköy yolunun yapımı sırasında yol yarmasından suyun sızması/buharlaşması ile birlikte ağaçların kuruması

Şekil 9: Yenice-Demirköy yolunun yapımı sırasında düzensiz yağma sonucunda ağaçların toprak altında kalması

Şekil 10: Yenice-Demirköy yolunun yapımı sırasında düzensiz yağma ve yığılan materyalin göçmesi

3. ÇED SÜREÇLERİNDE BAŞVURULAN YANILTICI YÖNTEMLER

Ülkemizde planlanan projelerin çevresel etkilerinin değerlendirilmesi, olumsuz etkilerin önlenmesi ya da en aza indirgenmesi için alınacak önlemlerin belirlenmesi Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği kapsamında yapılmaktadır. İlki 1993 yılında yayımlanan ÇED Yönetmeliğine göre ÇED raporu alınması mutlak gerekli olan faaliyetler ya da projeler Ek 1 listesi olarak adlandırılan listede sıralanmıştır. Ek 1 listesinde yer alan projelerin uygulanabilmesi için, önce proje başvuru dosyasının hazırlanarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na sunulması gerekmektedir. Bu şekilde başlayan ÇED sürecinde ikinci aşama ilgili kamu kurum ve kuruluş temsilcileri, Bakanlık yetkilileri, proje sahibi ve Bakanlıkça yeterli verilmiş kurum/kuruluşlardan oluşan bir komisyon oluşturulmasıdır. Daha sonraki aşama halkın katılımı toplantısı yapılmasıdır. Projenin yapılacağı yöredeki halktan gelen görüş ve öneriler daha önceden kurulmuş olan komisyona iletilir. Komisyon üyesi kurum/kuruluşların ve halktan gelen görüş ve önerileri doğrultusunda Bakanlıkça ÇED Raporu Özel Formatı hazırlanır. Bu özel format belirlenip ilgili şirkete bildirildikten sonra 18 ay içinde bakanlıkça yeterli verilmiş kurum/kuruluşlar tarafından bir ÇED raporu hazırlanarak bakanlığa sunulmak zorundadır. Hazırlanan ÇED raporu Bakanlık tarafından proje için kurulmuş olan komisyona gönderilir. Bu komisyon ÇED raporunu ilk inceleme değerlendirme toplantısından itibaren 10 iş günü içinde inceler ve değerlendirir. Bakanlık nihai ÇED raporunu tekrar halka sunar ve görüşleri alır. Bu görüşler alındıktan sonraki 10 iş günü içinde ÇED olumlu ya da Olumsuz kararı verilir.

ÇED yönetmeliğinde Ek 1 listesinde yer almayıp yine de olumsuz çevresel etkileri olabilecek projeler seçme, eleme kriterlerine tabi projeler başlığı altında Ek 2 listesinde verilmiştir. Bu listede yer alan projelere ÇED gerekli olup olmadığına dair Bakanlıkça karar verilebilmesi için proje tanıtım dosyası hazırlanması gerekmektedir. Bakanlık sunulan PTD'nin yönetmelikteki formata uygun olduğunun belirlenmesinden sonra 15 iş günü içinde değerlendirir ve 5 iş günü içinde de ÇED gereklidir ya da ÇED gerekli değildir kararını verir.

İşleyişi yukarıda kısaca özetlenen ÇED sürecinin yer aldığı yönetmelik onlarca kez değiştirilmiştir. 25 Kasım 2014'te yayımlanan ÇED Yönetmeliğinde dahi üçü 2019 yılında olmak üzere altı defa değişiklik yapılmıştır.

Projeleri gerçekleştirecek olan kurum/kuruluşlar ÇED sürecinden kaçınmak için çeşitli yollara başvurmuşlardır. Bunlar aşağıda sıralanmıştır.

3.1. Projeleri Seçme, Eleme Kriterlerine tabi projeler kapsamına sokarak değerlendirme

ÇED yönetmeliğinde madencilik sektörüyle ilgili olarak 25 hektar ve üzerindeki açık işletmeler ile 150 hektarı aşan açık kömür işletmelerinin ÇED olumlu raporu alması gerekmektedir. Eğer projeler yönetmelikte belirtilen alandan küçük ise sadece proje tanıtım dosyası hazırlanmakta ve ÇED raporu hazırlanması zorunluluğu ortadan kalkmaktadır. Bu tür projeler için çoğunlukla proje tanıtım dosyası üzerinden ÇED gerekli değildir kararı verilmektedir. Kırklareli’ndeki maden ve taş ocaklarının çoğunda ruhsat alanı 25 ha’ın altında tutularak ÇED raporu hazırlanmasından kaçılmıştır (Tablo 3 ve 4). Tablo 3 ve 4’ün incelenmesinden de anlaşılacağı üzere ruhsat alanının birkaç yüz metrekare daha fazla olması halinde ÇED raporu hazırlanması gereken, belki de ÇED olumlu kararı alamayacak projeler ÇED’den kaçırılmaktadır. Örneğin Tablo 4’deki kuvars kumu işletmesinin ruhsat alanı 24,94 ha olup 600 m² daha büyük olması durumunda ÇED raporu hazırlanması gerekecekti. Ancak söz konusu proje için ÇED gerekli değildir kararı çıkmıştır.

Tablo 3: Kırklareli’nde 2011 yılında gayri sıhhi müessese ruhsatı verilen işletmeler (Kırklareli İÇDR, 2011)

Sıra No	Ruhsat Sahibi	Maden Cinsi	İlçesi/Köyü/Mevki	Ruhsat Alanı (ha)
1	Surmer Madencilik San. Ve Tic.A.Ş.	II.Grup (Blok Mermer)	Sergen Beldesi / Vize	24,55
2	Sağlamtaş Mad.İnş.Taah. Nak.San. Ve Tic.Ltd.Şti.	II-A Grubu (Kalker Ocağı Kırma Eleme Tesisi Ve Hazır Beton Tesisi)	Şeytandere Mevkii / Merkez	9,88
3	Tolga Madencilik Nak.Hazır Beton Ve Asfalt San.Tic.Ltd.Şti.	II.Grup Maden Sahası İçerisinde Hazır Beton Santrali	Şeytandere Mevkii / Merkez	2,022
4	Cemal Bozoklu	II.Grup Kalker Ocağı	Hacıfaklı Yolaltı Mevkii / Üsküp	9,99
5	Kumyol Yapı Ve Plastik Sa.Tic.A.Ş.	II.Grup Maden Sahası İçerisinde Kırma-Eleme Tesisi	Beypınar Köyü Civarı / Pınarhisar	9,87
6	Alemdar İnş.İhr.San. Ve Tic.Ltd.Şti.	IV. Grup (Kuvars Kumu)	Ataköy Köyü / Pınarhisar	51,28
7	Doğrubey Madencilik San. Ve Tic.Ltd.Şti.	IV.Grup (Kömür)	Akören Köyü / Pınarhisar	140
8	Traçim Çimento San. Ve Tic.A.Ş.	1-B Grubu Çimento Kili Ocağı	Poyralı Köyü / Pınarhisar	24,9
9	Ulaştırma Bakanlığı İstanbul Ulaştırma Bölge Müdürlüğü	II.Grup Kumtaşı (Yapıtaşı) Üretimi	Beğendik Köyü / Demirköy	6,38
10	Ayka Madencilik San. Ve Tic.Ltd.Şti.	IV.Grup (Kuvars) Maden Üretimi	Devletliagaç Köyü / Kofçaz	24,75
11	Seyit Sincap	IV.Grup (Kuvars Kumu) Maden Üretimi	Koyunbaba Köyü / Merkez	23,9
12	Özberce Mad.İnş.Nak.San. Ve Tic.Ltd.Şti.	II.Grup Kalker Ocağı, Taş Kesme Tesisi Ve Hazır Beton Tesisi	Poyralı Köyü / Pınarhisar	23,31
13	Camiş Madencilik A.Ş.	II. Grup Dolomit Ocağı	Kapaklı Köyü / Merkez	24,25
14	Güryapı İnş.Taah.Tur.z.San. Ve Dış Tic.A.Ş.	II.Grup Blok Ve Parça Granit Üretimi	Kadıköy Köyü / Merkez	4,98
15	Dalbay Taş İmalatı San. Ve Tic.Ltd.Şti.	II.Grup Dolomitik Kireçtaşı (Kalker) Ocağı Ve Kırma - Eleme-Yıkama-Kurutma-Öğütme	Kapaklı Köyü / Merkez	24,97
16	Dalbay Taş İmalatı San. Ve Tic.Ltd.Şti.	II.Grup Kalker (Dolomitik Kireçtaşı) Ocağı Ve Kırma-Eleme Tesisi	Kapaklı Köyü / Merkez	1,34
17	Salih Özlek	1(A) Grubu (Kum-Çakıl) Maden Üretimi	Karacaibrahim Mah. – Dulya Mevkii / Merkez	1,34
18	Kumyol Yapı Ve Plastik San.Tic.A.Ş.	1(A) Grubu (Kum-Çakıl) Maden Üretimi	Çakıllı Beldesi / Vize	1,07
19	İbrahim Tartar	1(A) Grubu (Kum-Çakıl) Maden Üretimi	Kavaklı Beldesi / Merkez	3,25

Tablo 4: Kırklareli’nde Ekim 2014-Ocak 2015 tarihleri arasında yapılan başvurular

Maden Cinsi	İlçe	Köy	Başvuru Tarihi	Ruhsat Alanı (ha)
Altın Gümüş	Kofçaz	Kula	Ocak 2015	21
Altın	Merkez	Geçitağzı	Ocak 2015	22
Kalker Ocağı	Merkez	Çukurpınar	Aralık 2014	24,65
Kömür	Vize	Topçu	Aralık 2014	887,39
Kil ocağı	Vize	Doğanca	Kasım 2014	31,8
Kalker Ocağı	Pınarhisar	Kurudere	Kasım 2014	24,84
Kuvars kumu	Lüleburgaz	Müsellim	Ekim 2014	24,94

ÇED yönetmeliğine göre kırma, eleme, yıkama ve cevher hazırlama işlemlerinden en az birini yapan tesislerden 400 bin ton/yıl’dan daha fazla kapasiteye sahip olanlar için de ÇED olumlu raporu alınması gerekmektedir. Taş ocaklarının bulunduğu bölgelerde çoğunlukla kırma ve eleme tesisleri de yapılmakta olup, bunların kapasiteleri ise 400 bin ton/yıl’dan daha aşağıda gösterilmektedir. Örneğin Özberce Madencilik İnşaat Nakliye San. ve Tic. Ltd. Şti tarafından Kırklareli Merkez İlçesindeki Çukurpınar köyünde hem kalker ocağı alan genişlemesi ve kapasite artırımı, hem de kırma-eleme tesisi yapılması için hazırlanan projede tanıtım dosyasında hem alan hem de kapasite yönetmelik sınır değerlerinden küçük gösterilerek ÇED gerekliliğinden kaçınılmıştır. Söz konusu projede 99,97 ha’lık ruhsat sahasında 24,65 ha için kalker ocağı, kırma-eleme tesisi içinse yıllık 390 bin ton kapasite olacağı belirtilmiştir (PTD1, 2014). Benzer durum aynı şirketin Pınarhisar İlçesi Kurudere Köyündeki projesinde de geçerlidir (PTD2, 2014).

3.2. Dosyalarda eksik ya da hatalı bilgi verme

ÇED başvuru dosyaları, ÇED raporları ve proje tanıtım dosyalarında özellikle flora ve fauna listelerinin hazırlanması, su kaynaklarına yakınlık ya da uzaklık gibi konularda hatalı ya da eksik bilgiler verilmektedir. Bu durum ÇED sürecinin çoğunlukla bir formalite olarak değerlendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüklerinde ve Bakanlıkta yeterince uzman olmaması ve ÇED sürecinin kısa olması nedeniyle çoğunlukla dosya ve raporlar yönetmelikte belirtilen format açısından değerlendirilebilmektedir. Böyle olunca da yönetmelik kapsamında hazırlanan tüm dosya ve raporlarda yer alan örneğin flora ve fauna ilgili bölüm ve listelerinin doğruluğu kontrol edilememektedir. Örneğin Kırklareli Kofçaz İlçesi Kula köyündeki altın-gümüş madeni proje tanıtım dosyasında ruhsat alanının kayın ve meşe karışık ormanı olarak belirtilmesine rağmen flora tür listesinde bu türler yer almamaktadır (PTD3, 2014). Benzer bir durum İstanbul’daki 3. Havaalanı için hazırlanan ikinci ÇED raporunda da olup, ormanda bulunan bazı ağaç türleri flora listesinde verilmemiştir (ÇED1, 2014).

Flora ve fauna listelerinin şeklen hazırlandığına en güzel örnek Çukurpınar ve Kurudere köyleri gibi farklı ilçelerde yer alan ve birbirilerinden oldukça uzak olan iki köydeki projelerin tanıtım dosyalarındaki flora listelerinin tıpa tıpa aynı olmasıdır (Tablo 5 ve 6).

Flora ve fauna listeleri ile ilgili diğer bir tespit de proje alanlarında endemik ya da nesli tükenmekte olan canlıların sayısının oldukça az gösterilmesidir. Bu durum flora ve fauna envanterinin genellikle literatür bilgilerinden yapılmasından kaynaklanmaktadır. Bu listelerin doğru olarak oluşturulabilmesi için yılın değişik zamanlarında arazi etütleri yapılması gerekirken bu geziler çoğu zaman yapılmamakta ya da sonbahar/kış aylarında ve sadece bir kez araziye çıkılmaktadır. Endemik ya da nesli tükenmekte olan canlıların verilmemesinin bir diğer nedeni de bunların varlığı halinde projeye izin verilmemesi olasılığının yüksek olmasıdır.

Bu örneklerin daha da artırılması mümkündür. Hatta ilgili uzmanların değerlendirmesi ile birlikte emisyon modellemeleri, patlatma hesaplamaları gibi konularda da hatalı bilgiler bulunacağı kesindir. Zira çevresel etki değerlendirmeleri çevre mühendisliği, orman mühendisliği, ziraat mühendisliği, av ve yaban hayatı mühendisliği, biyoloji, ekoloji, botanik, jeoloji, meteoroloji, ulaşım gibi çok farklı disiplinlerdeki uzmanlar tarafından yapılmalı ve raporların denetlenmesi de yine sayılan bu disipline uzmanlar tarafından gerçekleştirilmelidir.

3.3. Çözümü çok zor olan sorunların gereken önlemler alınacaktır diye geçirilmesi

ÇED yönetmeliği kapsamında projeler için hazırlanan dosya ve raporlarda dikkat çeken diğer bir konu da herhangi bir eksiklik, açık ya da hatanın ortaya çıkma ihtimaline karşın sorunlu faaliyetlerle ilgili "gerekli önlemler alınacaktır" ya da "ilgili mevzuat hükümlerine uyulacaktır" şeklinde açıklamalar bulunmasıdır. Ancak çoğunlukla gerekli önlemlerin neler olduğu açıklanmamaktadır. Örneğin Limak Batı Çimento San. ve Tic. A.Ş.'ne ait Kırklareli ili, Pınarhisar İlçesi, Poyralı Köyündeki 74557 Ruhsat No' lu I-b Grubu Çimento Kili Ocağı Kapasite Artışı projesi ÇED raporunda proje sahasının kuş göç yolunda olduğu, ancak projenin kuş türlerinin türlerin beslenme, dolaşma, barınma ve üreme alanlarını ve faaliyetlerini kısıtlamayacağı için kuş türleriyle ilgili olarak çevresel etkiler açısından göreceli bir olumsuzluk gözleneceği düşünülmeyeceği açıklanmaktadır (ÇED2, 2014). İnşaat ve işletme aşamasında ulusal ve uluslararası mevzuat hükümlerine bağlı kalınarak kuş türleriyle ilgili gerekli önlemler alınacaktır denmektedir. Ancak bu önlemlerin neler olduğu, nasıl uygulanacağı raporda açıklanmamaktadır. Örneğin Bern Sözleşmesine göre Ek-II listesinde yer alan hayvan türleri için her türlü kasıtlı yakalama ve alıkoyma, kasıtlı öldürme, üreme veya dinlenme yerlerine kasıtlı olarak zarar vermek ya da tahrip etmek yasaktır. Maden ve taş ocağı gibi hektarlarca alandaki bitki örtüsünün tamamen tahrip edildiği, topoğrafyanın değiştirildiği alanlarda mutlak korunması gereken türlerin yuvalarına zarar verilmeyeceğinin, bazı türlerin ölmeyeceğinin garantisi yoktur. Üstelik canlı türlerine zarar verilip verilmediğini denetleyen de yoktur. Özellikle canlı türleri ile ilgili benzer ifadeler birçok ÇED raporunda rastlamak mümkündür. Örneğin 3. Havaalanı ÇED raporunda da oldukça benzer ifadeler yer almaktadır. Ancak 3. Havaalanı ÇED raporunda özellikle kuşların kaçırılması için alınacak önlemler arasında sıralanmakta, diğer hayvanların ise gürültüden rahatsız olarak kendiliğinden alandan çıkacakları ifade edilmektedir.

Projelerde katı atıklar, hava kalitesi, gürültü, tehlikeli atıklar gibi konularda da gereken önlemlerin alınacağı açıklanmaktadır. Bu önlemler çoğunlukla tozun önlenmesi için sulama yapılması, gürültünün önlenmesi için gündüz çalışılması, ilgili mevzuattaki yasal sınırlara uyulması ve aynı anda fazla sayıda araç çalıştırılmaması gibi önlemlerdir. Ancak bu önlemler çoğunlukla kağıt üstünde kalmakta inşaat ve faaliyet aşamasında uygulanmamaktadır. Örneğin Yenice Köy- Demirköy arasındaki yolun inşaatı sırasında kamyon trafiğinden kaynaklanan toz nedeniyle çevredeki ağaçlar zarar görmüştür (Şekil 6 ve 7). Benzer şekilde 3. Havaalanı ÇED raporunda da tozmayı önlemek için sulama yapılacağı belirtilmiş, ancak uygulama sırasında yapılmamıştır (Şekil 11).

Şekil 11: 3. Havaalanı inşaatı sırasında oluşan toz emisyonları

3.4. Analiz ve bilimsel değerlendirmeleri farklı yorumlama

Özellikle ÇED raporlarının hazırlanmasında detaylı analizler yapılabilmekte ya da konu uzmanlarından bilimsel görüş alınabilmektedir. Ancak bu analiz ve bilimsel raporlar ÇED raporlarında farklı şekilde yorumlanabilmektedir. Örneğin Kırklareli Vize İlçesi Evrencik Köyündeki Entegre Çimento Fabrikası ve Kalker ocakları projesinin ÇED raporu kapsamında patlatma etkisinde kalmış 3, etki dışında bir kuyuda olmak üzere toplam dört kuyuda çalışma yapılarak patlatmaların etkileri incelenmiştir. S1 kotlu kuyuda patlatmaların sonucunda geçirimsizlik olduğu, S2 ve S3 kotlu kuyularda ise geçirimsizliğin olduğu ve kuyulara verilen suyun kaçtığı açıklanmaktadır (ÇED, 2010). Bu bulgular bir bakıma patlatmaların jeolojik yapı üzerinde etkileri olduğunu ortaya koymaktadır. Patlatma etkisindeki üç kuyudan birinde geçirimsizliğin olmaması, diğer ikisinde de su kaçaklarının olması patlatmaların akifere su girişini etkilediğini göstermektedir. Ancak bu durum ÇED raporunda geçiştirilmiştir.

3. Havaalanı için hazırlanan ikinci ÇED raporunda havaalanının kuş göç yolu üzerinde olması nedeniyle bir ornitologdan detaylı bir rapor alınmıştır. ÇED raporunun ekinde yer alan bu raporda açıkça projenin kuş göç yolunda olduğu belirtilmesine rağmen, asıl metin içinde projenin kuş göç yoğunluğunun en az olduğu bölgede yapılacağı belirtilmiştir (ÇED1, 2014). Dolayısıyla uzman görüşü değiştirilerek metne aktarılmıştır.

3.5. Mevzuat değiştirtme

Yasa ve yönetmelikleri ekonomik gelişimin önündeki engel olarak nitelendirip, bunlarda yatırımcının lehinde değişiklikler yapılması çok uzun sürelerden beri karşılaşılan uygulamalardandır. Bu nedenle 6831 Sayılı Orman, 3213 Sayılı Maden, 2634 Sayılı Turizm, 2873 sayılı Milli Parklar, 5403 sayılı Arazi Kullanımı ve Toprak Koruma, 2872 Sayılı Çevre, 4342 Sayılı Mera Kanunu gibi doğa, çevre ve arazi kullanımı ile ilgili kanunlarda ya da bu kanunların uygulama yönetmeliklerinde neredeyse her yıl değişiklikler yapılmaktadır. Örneğin orman alanlarından maden ve taş ocaklarına verilecek olan izinleri düzenleyen Orman Kanununun 16ncı Maddesinin Uygulama yönetmeliği en son 6 Temmuz 2018 tarihinde değiştirilerek Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Bir önceki değişiklik ise 21 Ocak 2017 tarihinde yapılmıştır. 2018 tarihli değişiklik ile bazı madencilik faaliyetlerinden ağaçlandırma bedeli hariç herhangi bir bedel alınmayacağını düzenleyen hükümler bulunmaktadır.

ÇED yönetmeliği de oldukça sık değiştirilen yönetmeliklerdendir. Yönetmelik her değiştirildiğinde AB müktesebatıyla uyumlu hale getirildiği iddia edilmektedir. Güncel ÇED yönetmeliği 25 Kasım 2014 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Yeni yönetmelik hazırlanmasının nedeni bir önceki yönetmelik değişikliklerine karşı açılan davalar sonucunda Anayasa Mahkemesi’nin bazı maddeleri iptal etmesiydi. Ancak yeni yönetmelikte de iptal edilen hükümler aynen yer almaktadır. Ayrıca Ek 1 ve Ek 2 listelerinde de düzenlemeye gidilmiştir. Örneğin yeni yönetmelikte 100 km ve altı demir yolu projeleri ÇED’den muaf bırakılmıştır. Halbuki değişiklikten önce ÇED gerekiyordu. Benzer şekilde eski yönetmelikte arazi kullanım vasfını değiştirmeyi amaçlayan projeler EK Liste 2’de yer alırken artık bu tarz projeler seçme, eleme kriterleri dışında bırakılmıştır. Toplu Konut projeleri için 200 konut olan seçme eleme kriteri uygulanması değeri 500’e, AVM’ler için 10 bin m² olan sınır 50 bin m²’ye çıkarılmıştır.

Eskiden Ek Liste 1’de yer alan golf tesisleri Ek 2 listesine alınmıştır. Üstelik "Bu Yönetmeliğin yürürlük tarihinden önce, ÇED Başvuru Dosyası/Proje Tanıtım Dosyası Valiliğe ya da Bakanlığa sunulmuş projelere bu Yönetmeliğin lehte olan hükümleri ve/veya başvuru tarihinde yürürlükte olan Yönetmelik hükümleri uygulanır" şeklinde bir hüküm ile yönetmelik yayımlandığı tarihten öncesi için de geçerli kılınmıştır. 2014 tarihli ÇED Yönetmeliği dahi yukarıda da değinildiği üzere 6 defa değişikliğe uğramıştır.

Maden ve taş ocakçılığı ile ilgili son değişikliklerden birisi de Orman ve Su İşleri Bakanlığı’nın 03.03.2014 tarihli 2014/1 sayılı genelgesinde yapılmıştır. Bu genelge Orman Bakanlığının uhdesinde bulunan alanlarda enerji ve madencilik faaliyetlerinin doğaya yönelik etkilerinin kontrol altına alınabilmesi için yapılacak müracaatlarda uygulanacak usul ve esaslar açıklanmıştır. Buna göre ilgili Genelgede özetle bilimsel rapor hazırlanması ve faaliyet sahibinin taahhüt etmesi ile izin verilebilecek faaliyetler, ÇED raporu hazırlanmasına gerek olmasa da bilimsel rapor hazırlanması istenecek alanlar, bilimsel rapor istenebilecek alanlar, başvuruların değerlendirmeye alınmayacağı alanlar ve I. ve II (a) grubu madencilik faaliyetlerinin değerlendirmeye alınmayacağı alanlar sıralanmıştır. Bu genelgede tartışılacak birçok madde varken 09.04.2015 tarihinde maden yatırımcılarının lehine değişiklikler yapılmıştır. Örneğin genelgenin ilk halinde uluslararası sözleşmeler uyarınca korunması gereken alanlar, türlerin bağımlı olduğu alanlar, hassas alanlar, biyolojik çeşitlilik açısından önemli alanlar, benzersiz jeolojik ve jeomorfolojik özelliklere sahip alanlardaki madencilik faaliyetleri için bilimsel rapor istenebileceği belirtilirken, yapılan değişiklikle bilimsel rapor istenmeksizin değerlendirilmesi hükmü getirilmiştir. Yapılan değişikliklerden bir diğeri de 2006 yılından önce baltalık olarak işletilen ve koruya dönüştürülen % 70’den fazla kapalılığa sahip orman alanlarında ve makiliklerde I. ve II (a) grubu madencilik faaliyetlerinin değerlendirmeye alınacağı belirtilmesidir. Bu değişiklik sonrasında Kırklareli Vize İlçesi Doğanca Köyü ve Pınarhisar İlçesi Poyralı Köyü’nde Orman ve Su İşleri Bakanlığının 2014/1 sayılı genelgesi gerekçe gösterilerek izin verilmeyen kil ocakları genelgede yapılan değişiklikten sonra tekrar gündeme gelmiştir. Hatta Kırklareli Vize İlçesi Doğanca Köyü’nde izin verilmeyen kil ocağı projesi, yeni başvuruda Pazarlı Köyü’nde gösterilmiştir (ÇED, 2015).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada Trakya özelinde durulmuştur. Ancak maden ve taş ocağı faaliyetleri nedeniyle birçok ilimizde onarılamaz doğa felaketleri yaşanmaktadır. Trakya ise gerek Avrupa bağlantı yolları üzerinde yer alması gerekse İstanbul’a yakınlığı nedeniyle daha fazla baskı altında kalmaktadır. Maden ve taş ocakçılığına ek olarak İğneada 3. nükleer santral için alternatif yerlerden birisidir. İğneada, Kızılköy Marmara Ereğlisi, Şarköy, Malkara ve Ergene ilçelerinde termik santraller planlanmaktadır. Bunlardan İğneada ve Ergene’deki termik santrallerle ilgili olarak düzenlenmek istenen halkın katılım toplantısı yoğun itirazlar nedeniyle yapılamamıştır. Kırklareli’nin Merkez İlçesinde ve Tekirdağ’ın Saray İlçesinde Rüzgar Enerji Santralleri kurulmak istenmektedir. Ayrıca Karadeniz Otoyolunun devamı şeklinde kıyı boyunca İğneada’ya kadar uzanan bir yolun yapılması ya da 3. Köprü bağlantı yollarının Çatalca’dan Kırklareli’ne uzatılması gibi projelerin gündeme gelmesi kimseyi şaşırtmayacaktır.

Oysa Trakya gerek tarım ve hayvancılık gerekse ormancılık açısından oldukça önemlidir. Buğday, ayçiçeği ve çeltik üretimimizin önemli bir bölümü Trakya’dan sağlanmaktadır. Kırklareli başta olmak üzere hayvancılık halen önemli bir sektördür ve Trakya halkının önemli bir bölümü geçimini buradan sağlamaktadır. Benzer şekilde Trakya’da 3 milli park, 5 tabiat parkı, 1 tabiatı koruma alanı, 1 özel çevre koruma alanı ve sayısız avlak bulunmaktadır. Trakya’da tür çeşitliliği de oldukça fazladır. Edirne İli Çevre Durum raporuna göre Trakya’da 62’si endemik 2573 bitki, 40 içsu balığı, 3 semender, 7 kuyruksuz kurbağa, 27 sürüngen, 197 kuş, 70 memeli olduğu açıklanmıştır (Edirne İÇDR, 2012). Bu türler arasında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından koruma altına alınan Trakya Arısı, nesli tükenmekte olan Şah Kartal gibi türler de bulunmaktadır.

Trakya sadece tür çeşitliliği değil ekosistem çeşitliliği açısından da zengindir. Ülkemizin bozulmadan kalmış en önemli longoz (subasar) ormanları İğneada’da bulunmaktadır. Kıyılarda endemik türlerinde de bulunduğu kumul ekosistemleri, hayvancılık açısından son derece önemli mera ve otlaklar, göl ve dere ekosistemleri iç içe bulunmaktadır. Istranca Dağlarının Karadeniz’e bakan yamaçlarında nemli iklimin etkisi ile nemli mmtika ormanları ve Karadeniz bitki örtüsü yer alırken, İç Trakya’ya bakan yamaçlarında meşe türlerinin ağırlıklı olduğu kurak mmtika ormanları yer almaktadır. Ergene ovasında ise kendine özgü peyzaj özellikleri ile geniş tarım alanları ve bu tarım alanları arasında orman parçacıkları bulunmaktadır. Daha güneyle inildiğinde ise Akdeniz ikliminin etkisi ile maki ve yalancı maki toplulukları ile kızılçam ve meşe ormanları yer almaktadır. Özellikle Trakya’nın kuzeyinde kalan orman alanları halen fazla bozulmamıştır. Bu nedenle Istrancalarda “TR-06-02-16 Yıldız Dağlarında Biyolojik Çeşitliliğin ve

Doğal Kaynakların Korunması ve Sürdürülebilir Geliştirilmesi Projesi” AB Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Trakya’da artan sanayileşme baskının azaltılması ve taş, maden ocağı, RES ve termik santral gibi doğayı tahrip eden projelerin önlenmesi için öneriler aşağıda sıralanmıştır.

- Trakya öncelikle tarım ve tarıma dayalı sanayinin odak merkezinde olduğu bir kalkınma anlayışı ile planlanmalıdır.
- Trakya’nın doğal alanları mutlaka koruma altına alınmalı, buralarda taş, maden ocağı, RES, termik santral gibi projelere izin verilmemelidir.
- ÇED’ler formalitenin yerine getirilmesi yaklaşımıyla hazırlanmamalıdır.
- Hazırlanan ÇED raporlarının mutlaka farklı bilim alanlarından ve konularında uzman kişilerden oluşturulan komisyonlar tarafından incelenmesi sağlanmalıdır.
- Hatalı ÇED raporu hazırlayan şirketlere ve kişilere ceza verilmeli, bunların bir daha rapor hazırlamaları önlenmelidir.
- İzleme ve kontroller düzenli ve ani olarak sık sık yapılmalı, rapor ve dosyalarda taahhüt edilen konulara uymayanlara cezalar verilmelidir. Hatta ruhsat ve işletme alanlarının dışına çıkılıp çıkmadığı, hava kalitesi, gürültü gibi konularda mutlaka ölçüm yapılmalıdır.
- ÇED raporlarının incelenmesi ve denetimlerin yapılabilmesi için Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüklerindeki personel sayısı arttırılmalıdır.
- Siyasi otoritenin doğaya zarar verecek projeler konusunda yatırımcının yanında değil, en azından tarafsız olarak davranması gerekmektedir.
- Ülkemizde ÇED’lerin hazırlanmasında altlık olarak kullanılabilir flora ve fauna listeleri, vejetasyon haritaları, özel niteliğe sahip doğa alanları 1/5.000 ölçekte belirlenmelidir.

Ülkemizdeki ÇED’lerin hazırlanmasında yatırımcı ile ÇED hazırlamada yetkili kuruluşlar arasında doğrudan para alış veriş olmaktadır. Bu durumda da yetkili kuruluşların olumsuz ÇED hazırlaması mümkün olmamaktadır. Nitekim Çevre ve Şehircilik Bakanlığının verilerine göre 1993-2019 yılları arasında Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği’nin Ek-1 listesi kapsamında yer alan projeler için 5.836 ÇED raporu hazırlanmış ve bunlardan sadece 54’ü olumsuz bulunmuştur. Benzer şekilde Yönetmeliğin Ek-2 listesinde yer alan projeler için de ÇED gerekli olup olmadığına dair 64.188 adet başvuru yapılmış ve sadece 1.076’sı için ÇED gerekli kararı çıkmıştır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2020).

ÇED’lerde kümülatif etki mutlaka değerlendirilmelidir. Örneğin birbirine oldukça yakın olan ya da aynı yolu kullanan işletmelerin hava kalitesine ve ulaşım olumsuz etkileri sadece dosya hazırlanan proje için değerlendirilmektedir. Bu durum da etkinin tam olarak yorumlanamamasına yol açmaktadır. Son olarak ÇED raporlarında sadece çevresel etkiler değil, sağlık ve sosyo-ekonomik yapı üzerindeki etkiler de değerlendirilmelidir. Ancak bu değerlendirmelerin tespit düzeyinde kalmaması, her türlü olumsuz etkinin giderilmesi için mümkünse bilimsel önlemlerin getirilmesi, ön görülen olumsuzlukların giderilmesi mümkün değilse projeden vaz geçilmesi gerekmektedir.

Teşekkür

Çalışmanın hazırlanmasında katkısı olan Doğal Yaşamı Koruma Vakfı (DAYKO)’dan Göksal Çidem ile Türkiye Barolar Birliği Çevre ve Kent Hukuku Komisyonuna teşekkürlerimi sunarım.

KAYNAKLAR

- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, (2020). İlk ÇED Yönetmeliği’nin yayımlandığı 1993 yılından 2019 yılı sonuna kadar verilen ÇED Kararları https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/menu/ced-karar-1993-2019_10022019_20200210095300.pdf (Erişim Tarihi, 21.04.2020).
- ÇED, (2010). Entegre Çimento Fabrikası ve Kalker Ocakları Projesinin ÇED Nihai Raporu, Kırklareli İli Vize İlçesi Evrencik Köyü. TRAÇİM Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş.
- ÇED1, 2014. İstanbul Bölgesi 3. Havalimanı, İstanbul İli, Arnavutköy ve Eyüp ilçeleri ÇED Raporu, T.C. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Altyapı Yatırımları Genel Müdürlüğü.
- ÇED2, 2014. 74557 Ruhsat No’ lu I-b Grubu Çimento Kili Ocağı Kapasite Artışı ÇED Raporu, Kırklareli ili, Pınarhisar İlçesi, Poyralı Köyü Limak Batı Çimento San. ve Tic. A.Ş.

- ÇED3, 2014. 3311362 ve 3311364 Erişim Numaralı Birbirine Mücavir Sahalarda Kil Ocağı Projesi Çevresel Etki Değerlendirmesi Başvuru Dosyası Kırklareli ili, Vize İlçesi, Doğanca Köyü Limak Batı Çimento San. ve Tic. A.Ş.
- ÇED, 2015. 3311362 ve 3311364 Erişim Numaralı Birbirine Mücavir Sahalarda Kil Ocağı Projesi Çevresel Etki Değerlendirmesi Başvuru Dosyası Kırklareli ili, Vize İlçesi, Pazarlı Köyü Limak Batı Çimento San. ve Tic. A.Ş.
- Edirne İÇDR, 2012. Edirne İli 2011 Yılı Çevre Durum Raporu. Edirne Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Edirne.
- Ekonomi Bakanlığı, 2014. Çimento Sektörü. Ekonomi Bakanlığı sektör raporları-Ankara.
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2015. 2014 Yılı Faaliyet Raporu. Ankara.
- KANTARCI, M.D., 2011. Açık taş ocağı işletmesinin çevreye etkileri ve sürdürülebilirliği. Yayınlanmamış araştırma.
- Kırklareli İÇDR, 2011. Kırklareli İli 2011 Yılı Çevre Durum Raporu. Kırklareli Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Kırklareli.
- PTD1, 2014. Kalker Ocağı Alan Genişlemesi ve Kapasite Artırımı, Kırma-Eleme Tesisi Proje Tanıtım Dosyası, Kırklareli İli Merkez İlçesi Çukurpınar Köyü. Özberce Madencilik İnşaat Nakliye San. ve Tic. Ltd. Şti
- PTD2, 2014. Kalker Ocağı Alan Genişlemesi ve Kapasite Artırımı, Kırma-Eleme Tesisi Proje Tanıtım Dosyası, Kırklareli İli Pınarhisar İlçesi Kurudere Köyü. Özberce Madencilik İnşaat Nakliye San. ve Tic. Ltd. Şti
- PTD3, 2014. Kırklareli İli S:200810906-S:200810907 Ruhsat Nolu Altın-Gümüş Madeni Proje Tanıtım Dosyası, Kırklareli İli Kofçaz İlçesi Kula Köyü. Koza Altın Altın İşletmeleri A.Ş.
- Tekirdağ İÇDR, 2015. Tekirdağ İli 2014 Yılı Çevre Durum Raporu. Tekirdağ Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Tekirdağ.
- Trakyaka, 2014a. Edirne İli Mevcut Durum Analizi. Trakya Kalkınma Ajansı.
- Trakyaka, 2014b. Kırklareli İli Mevcut Durum Raporu. Trakya Kalkınma Ajansı.
- TÜİK, 2015. Türkiye İstatistik Kurumu verileri. www.tuik.gov.tr